

בס"ד

השיעור מוקדש לעילוי נשמת מנחם אביצור בן יהודה אריה ז"ל

הקדשת ירמיהו לנביא

לפרשת פנחס (על פי שיעור של הרב חיים דרוקמן)

עמלק דזה לא שייך בהפטרה וא"כ לא ידעתי מה תירץ בזה אם לא שנאמר שכיון בדבריו הללו לתרץ כמו שכתבתי אני עניי לעיל לדברי האליה רבה דשאני הפטרה דמעיקרא לא תיקנו אלא בענין הפרשה דוקא א"כ כל דליכא בענין הפרשה אלא בפחות מכ"א שפיר דמי משא"כ בענין קריאת התורה וכמ"ש לעיל וטעות סופר נפל בדבריו ואיכא חיסור ויתור הלשון ודו"ק.

4 האבודרהם הל' שחרית של שבת ד"ה ואחר

שגוללין:

ואחר שגוללין ספר תורה קורא ההפטרה וצריך שיהא בה מענין פרשת היום. ולמה מפטירין בנביאים לפי שגזרו על ישראל שלא יקראו בתורה וכנגד שבעה שהיו עולין לקרות בתורה ואין קורים פחות משלשה פסוקים עם כל אחד ואחד תקנו לקרות כ"א פסוקים בנביאים ולא יפחות מהם, ואם נשלם הענין בפחות מכ"א, כגון הפטרת שובה שהיא קטנה, אינו צריך לקרות יותר.

5 בעל "נפש חיה", ר' ראובן מרגליות (ס' רפד):

"בהגהותי ליתשבי" (ערך פטר) הבאתי שנתקן בניגוד להצדוקים (השומרונים), שהיו אומרים נביאים וכתובים אינם תורה. ועיין תנחומא, ר"פ ראה: 'אמר להם: פושעי ישראל אומרים שהנביאים והכתובים אינם תורה, ואינם מאמינים בהם'. לזאת חלקו חשיבות לנביאים וכתובים להפטיר בהם בשחרית ומנחה לפי מנהגם".

6 הרב דב ליאור:

בעטיו של חטא המרגלים נגזר על אבותינו חורבן בית ראשון, חורבן בית שני, הגלויות וכל המסתעף מהם. כשנתבונן, נראה שבנושאים המרכזיים של פרשיות השבוע יש הדרכה אלוקית לתיקון אותה חולשה שגרמה לנו את חטא המרגלים. חז"ל אומרים לנו שעיקר חטא המרגלים היה "וימאסו בארץ חמדה", ואז נאמר: אתם

1 בעל הלבוש או"ח רפד:

"ומפטירין בנביא מעניינה של הפרשה והטעם שמפטירין בנביא הוא, מפני שפעם אחת גזרו גזירה על ישראל שלא יקראו בתורה, וקראו בנביאים שבעה כנגד שבעה שהיו צריכים לעלות ולקרות בתורה.... אעפ"י שהגזירה בטלה, מנהג לא בטל... ומה שקורין ההפטרה דוקא בנביא ולא בכתובים - יש לומר, מפני שהגזירה היתה עליהם ולא על הנביאים, או משום שבנביאים נמצא מעין עניין כל הפרשיות שבתורה, מה שאין כן בכתובים".

2 משנה ברורה או"ח רפד:

והטעם מפני שפעם אחת גזרו גזירה על ישראל שלא יעסקו בתורה וקראו בנביאים שבעה וברכו עליהם כנגד השבעה שהיו צריכים לעלות ולקרות בתורה ולא היו קורין עם כל אחד פחות מג' פסוקים והרי בין כולם כ"א פסוקים לכך אע"פ שהגזירה בטלה מנהגא לא בטל ומשו"ה תקנו שהמפטיר יקרא בנביא לא פחות מכ"א פסוקים ויהא קורא בתורה תחלה מפני כבוד התורה וכמ"ש בסימן רפ"ב במ"ב סקכ"ח ויברך המפטיר ז' ברכות [דהיינו שתי ברכות שמברך המפטיר על התורה לפניה ולאחריה ואחת על הנביא לפניה וארבע לאחריה] כנגד ז' שקראו בתורה

3 בית ישחק על הרמב"ם יצחק דוד גטניו

(שלוניקי תקנ"ב 1792):

דמה ענין ברכת ההפטרה להך דאין פוחתין מכ"א פסוקים ועוד קשה במ"ש דלא קאי רק על ענין השייך וכו' יקרא אותה עם הפסוק וכו' דא"כ היינו תירוץ התוס' דסליק ענינא דהיינו דכיון דאינו מחוייב לקרות כי אם מענין הפרשה כ"א פסוקים כל דסליק ענינא בבציר מהכי שפיר דמי ואי אתי לאשלומי הוא מענין אחר ולהכי אין צריך דוגמא דפרשת עמלק ואיהו הקשה על זה אף זידע תירוץ התוס' לפי מ"ש האורחות חיים בטעם פרשת

נער', והיה משרת נביא אחד שהיה בימיו או חכם. ר"ל ביד גדול ממני ראוי לשלוח זה השליחות לא בידיי". כלומר, נער פי' משרת, ולכן צריך למנות אדם יותר נכבד ממנו, כדי להוכיח את העם.

11 רש"י:

"כי נער אנכי - איני כדאי להוכיחן. משה הוכיחן סמוך למיתתו, כבר נחשב בעיניהם בכמה נסים שעשה להם - הוציאם ממצרים וקרע להם את היס הוריד את המן, הגיז את השליו נתן להם את התורה העלה את הבאר, אני בתחלת שליחותי אני בא להוכיחם".

12 מדרש ילק"ש (ירמיהו רמז רסב)

"אמר לו הקב"ה 'בטרים אצרך בבטן ידעתיך' - עד שלא יצרתך במעי אמך מניתך להיות מתנבא על עמי. וענה ירמיהו ואמר לפני הקב"ה: רבש"ע, איני יכול להתנבאות עליהם. אי זה נביא יצא להם ולא בקשו להורגו? העמדת להם משה ואהרן לא בקשו לרגום אותם באבנים, העמדת להם אליהו בעל קווצות היו מלעיגים ומשחקים עליו הרי מסלסל קווצותיו שמו איש בעל שער, העמדת להם אלישע והיו אומרים לו עלה קרח עלה קרח, איני יכול לצאת ידי ישראל, לא ידעתי דבר כי נער אנכי. אמרה לו רוח הקדש: הלא לנער אני אוהב, שלא טעם טעם חטא[6]. גאלתי את ישראל ממצרים וקראתים נער, שנאמר 'כי נער ישראל ואוהבהו'. ובאהבת נער אני נזכר לכנסת ישראל, שכן כתוב 'זכרתי לך חסד נעוריך'

13 המלבי"ם:

"הנה לא ידעתי דבר כי נער אנוכי. וזה יהיה משלושה פנים: 1. שהנער לא יערב ליבו לגשת בפני גדולים. 2. שהנער אינו יודע לסדר דבריו במליצה ולשון צח, שעל זה צריך הרגל רב (כ"כ במצודות). 3. מצד העם שנשלח אליהם שלא ישאו פנים לנער צעיר הימים ויקומו עליו ויהרגוהו..."

אל תאמר טענה זאת מצד שאתה נער, כי נגד מה שאתה חושש שלא תערב לבך לגשת במקום גדולים, הלא אל כל אשר אשלחך תלך, שההולך בשליחות מלך גדול לא יבוש ללכת בכל מקום אשר ישולח, בידעו מעלת משלחו, הגם שהוא בעצמו צעיר ונבזה. ונגד החשש שלא תדע לסדר הדברים בטוב טעם, את כל אשר אצוך תדבר, אתה לא תדבר דבר רק מה שאצוך ואשים דברי בפיך, ונגד מה שאתה ירא שיהרגוך, אל תירא מפניהם, כי אנוכי אצילך מידם...אולם גם החורבן יהיה על מנת לבנות, וזה שאמר לנתוש ולנתוץ כדי שע"י כן תוכל לבנות ולנטוע, כי כן תפעול גם היד העליונה שתסתור על-מנת לבנות, וההעדר קודם להויה, והמות אל החיים.

בכיתם בכיה של חינוך באה לכם בכיה לדורות... אלא שבגודל אמונתן וצדקותן של בנות צלפחד הן רצו חלק בעיקר קדושתה של הארץ, שהיה בצד המערבי "תנה לנו אחוזה בתוך אחי אבינו" - בחלק של שבט מנשה שקיבל את נחלתו בתוך הארץ. ואף שהמקום עדיין לא נכבש, הן האמינו שעם ישראל יעלה לארץ, יכבוש אותה וינחל אותה. זו תשובת המשקל לחטא המרגלים.

7 האבודרהם בסדר הפרשיות וההפטרות ד"ה

ואמרינן בפסיקתא:

ואמרינן בפסיקתא מבראשית ועד שבעה עשר בתמוז מפטירין לענין הפרשיות דומה לדומה, משם ואילך הכל לפי הזמן ולפי המאורע: תלת דפורענותא ושבע דנחמתא ותרתי דתיובתא. וסימנא דש"יח נו"ע אר"ק שד"ש.

8 מחזור ויטרי סימן רסב

ולכך אנו עושים סימן מן ההפטרות לפי שאין משנין אותם מכסדרן. וכמו שאנו אומרים אותם בשנה זו כך אנו אומרים אותם בשנה האחרת. שלש הפטרות ראשונות שהן דברי תוכחות אומר אותה מ"ז בתמוז עד ט' באב, שהן דברי תוכחה כדי להוכיח את ישראל כאשר הוכיחם הנביאים על ירושלים. ויש ביניהם ג' שבועות בכל שנה. והאחרונות שכולן נחמה אומר אותה מט' באב עד יום הכיפורים, כדרך המנחמים.

9 ירמיהו א, א- י:

"דברי ירמיהו בן חלקיהו מן הכהנים אשר בענתות בארץ בנימין... ויהי דבר ה' אלי לאמר: בטרם אצרך בבטן ידעתיך ובטרם תצא מרחם הקדשתיך נביא לגוים נתתיך. ואמר אהה ה' אלוקים הנה לא ידעתי דבר כי נער אנכי. ויאמר ה' אלי אל תאמר נער אנכי כי על כל אשר אשלחך תלך ואת כל אשר אצוך תדבר. אל תירא מפניהם כי אתך אני להצילך נאם ה'. וישלח ה' את ידו ויגע על פי ויאמר ה' אלי הנה נתתי דברי בפיך. ראה הפקדתיך היום הנה על הגוים ועל הממלכות לנתוש ולנתוץ ולהאביד ולהרוס לבנות ולנטוע".

10 הרד"ק:

"ומה שאמר לא ידעתי דבר רצונו לומר דברי תוכחה, כי אני נער, ואיך אוכיח עם אחד. ואין תימה אם באה לו נבואה והוא נער, כי הנה גם כן שמואל היה נער בתחלת נבואתו, כמו שכתוב, ורוח הנבואה החכימה אותם אע"פ שהיו נערים".

"ואפשר כי נער רוצה לאמר משרת. ואף על פי שהוא גדול בשנים יקרא נער, כמו שכתוב 'ומשרתו יהושע בן נון

(14) האלשיך :

"אין כוונת נבואותיך לנתוש ולנתוץ אלא כדי שישובו בתשובה וייתקנו, כי בעלי בחירה הם. והוא כעניין 'סתירת זקנים בנין' (מגילה לא :). ועוד, כי מה שהוא נבואת 'לנתוש ולנתוץ' הכוונה היא 'לבנות ולנטוע', כי כוונת הבשורות הרעות - אם לא ישובו- הוא לבנות ולנטוע, כדי שישמעו ויקבלו מוסר וישובו ואבנם ואטעם, נמצא שגם מה שיראה שהוא 'לנתוש ולנתוץ' הכוונה לבנות ולנטוע"

(18) ילקו"ש קהלת רמז תתקפט

"וינאץ השקד'- זה נבואתו של ירמיה 'מקל שקד אני רואה'. א"ר אלעזר מה סימנו של שקד? משעה שהוא מציץ עד שגומר פירותיו אחד ועשרים יום, כך משבעה עשר בתמוז עד תשעה באב אחד ועשרים יום". ולמעשה כל גזירות רעות באו על ישראל בתקופה זו, על דרך שנדרש הפסוק באיכה "כל רודפיה הישיגוה בין המצרים".

(19) גמרא גיטין פח ע"א

"דרש מרימר, מאי דכתיב: 'וישקוד ה' על הרעה ויביאה עלינו כי צדיק ה' אלהינו', משום דצדיק ה' אלהינו וישקוד ה' על הרעה ויביאה עלינו? אלא, צדקה עשה הקדוש ברוך הוא עם ישראל שהגלה גלות צדקיהו ועדיין גלות יכניה קיימת, דכתיב ביה בגלות יכניה: 'החרש והמסגר אלף', חרש - שבשעה שפותרין נעשו הכל כחרשין, מסגר - כיון שסוגרין שוב אינן פותרין, וכמה? אלף".

מפרש רש"י במקום :

"גלות צדקיהו - חרבות ירושלים שגלו כולם. גלות יכניה - הוא יהויכין. קדמה לגלות צדקיהו אחת עשרה שנה. וזו היא צדקה שמיהר והחריב ביתו כדי להגלות דורו של צדקיהו לבבל בעוד שחכמי גלות יכניה קיימין שילמדו תורה לאלו הגולים אחריהם, לפי שרוב חכמי התורה גלו עם יכניה דכתיב בהו 'החרש והמסגר אלף'

(15) ירמיהו א, יא- יב :

וַיְהִי דְבַר ה' אֵלַי לֵאמֹר: מַה אַתָּה רֹאֶה יְרֵמְיָהוּ? וְאָמַר מִקַּל שֶׁשָּׂקַד אֲנִי רֹאֶה. וַיֹּאמֶר ה' אֵלַי: הִיטַבְתָּ לְרְאוֹת, כִּי שֶׁשָּׂקַד אֲנִי עַל דְּבָרֵי לַעֲשׂוֹתִי"

(16) המלבי"ם :

"הדמות הזה מכוון אל כוונת הנבואה בכל הצדדים. 1. כי תפס אל הדמות שם 'מקל' לא שם 'מטה', שהמטה ירמוז לפעמים למשענת ולמשרה, והמקל יציין ההכאה. המטה לכבוד אל הנושאה לא המקל. וכן עם כשדים הם ביד ה' כמקל חובלים ליסר החוטאים לא במטה לכבוד או למשענת". כלומר עצם המראה שראה "מקל" מבטא פורענות. 2. במה שראהו שקד, רצונו לומר מוציא פרוי ברגע זו, וזה מורה רוב המהירות שיוציא ציצו ופרחו ופריו ברגע. עם מה שיסכים לזה הזמן שהשקדים מוציאים פרים בכ"א יום, וכן היו כ"א יום מן י"ז בתמוז עד ט' באב ... 3. מסכים לזה שם הפרי, ששקד מורה שקידה והשתדלות, שישקוד ה' על הרעה ויביאה עלינו, ועל זה אמר כי שוקד אני על דברי לעשותו, כאילו עם הדיבור מחובר ההשתדלות להוציאו אל הפועל במהירות כמו שעם ראיית המקל הוציא ציצו ופריו"

(17) הרד"ק :

הראה לו במראה הנבואה מקל שקד, כאמרו 'מקל שקד אני רואה', כי ראה המקל בלא עלים ובלא פרחים והתבונן אליו במראה הנבואה והכיר בו שהוא מעץ שקד, לפיכך אמר לו 'היטבת לראות', שאילו ראה אותו בעלים ובפרחים מה היתה הטבת הראייה? נקל הוא להכיר זה! הראה לו האל מקל שקד להיות משל על הפורענות העתידה לבא על ישראל שתבא להם במהרה כמו שעץ השקד ממחר לפרוח יותר משאר העצים. לפיכך נקרא שקד, כי השקידה ענין המהירות וההשתדלות, וכן אמר כי שקד אני על דברי לעשותו, ואמר 'לשקוד על דלתותי יום יום'."